

یک روی و هزار آینه

بررسی روانشناسانه شخصیت‌های
تاریخ بیهقی

علی حیات‌بخش

تهران ۱۳۹۳

سرشناسه: حیات بخش، علی، ۱۳۶۵
 عنوان و نام پدیدآور: یک روی و هزار آینه: بررسی روانشناسانه
 شخصیت‌های تاریخ بیهقی، علی حیات بخش
 مشخصات نشر: تهران: سفیر قلم، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری: ۱۸۸ ص
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۳۵-۵۹-۵
 وضعیت فهرست نویسی: فیپای مختصر
 یادداشت: کتابنامه
 یادداشت: نمایه
 شناسه افزوده: حاجی علی، فرخ، ۱۳۶۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۷۰۸۱۰
 ۱

+

یک روی و هزار آینه

مولف: علی حیات بخش
 ناشر: سفیر قلم
 ویراستار: فرخ حاجی علی
 نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴
 شمارگان: ۵۰۰ جلد
 قیمت: ۶۹۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۳۵-۵۹-۵

مرکز فروش، مطبعه انقلاب، خیابان همدانی، بن بست هاشمی، داران، پلاک ۵، طبقه دوم

انتشارات سفیر قلم تلفن: ۶۶۹۴۹۰۶۴ همراه ۰۹۱۲۴۳۷۲۱۳۱

فهرست مطالب

۱		سخنی کوتاه با خواننده
۵		مقدمه و کلیات بحث
۷		روانشناسی
۸		شخصیت از نگاه روانشناسی
۱۲		شخصیت از نگاه ادبیات
۱۵		لزوم تحقیقات میان رشته‌ای
۲۳		بخش اول ابوالفضل بیهقی
۲۵		زندگی‌نامه
۲۸		مقدمه‌ای بر تب شخصیتی ابوالفضل بیهقی
۳۰		موارد اخلاقی و رفتاری
۳۰		میل به جاودانگی
۳۳		اعتقاد و توکل به خداوند
۳۴		معنویات، هیچ‌انگاری دنیا و اعتقاد به جهان دیگر
۳۶		احساس وظیفه‌داشتن نسبت به امانت تاریخ
۳۸		رعایت انصاف
۴۱		قدرشناسی

۴۲	فروتنی و بی ادعایی
۴۳	ترس و محافظه کاری (حسابگری)
۵۰	نکته سنجی و دقت نظر
۵۱	بدگویی
۵۳	اعتقاد به قضا و قدر
۵۴	عظامی یا عصامی
۵۷	انزوا و گوشه نشینی
۵۷	لختی درنگ
۶۱	بخش دوم سلطان مسعود غزنوی
۶۳	زندگی نامه
۶۶	مقدمه ای بر تیپ شخصیتی سلطان مسعود غزنوی
۷۰	موارد اخلاقی و رفتاری
۷۰	استبداد رأی
۷۵	فراقکنی
۷۹	ظاهر سازی و فریب
۸۱	کینه توزی و اختلاف با امیر محمد
۸۳	معتقدات دینی
۸۵	تناقض رفتاری
۸۶	ترس
۸۷	تمایل به لهو و لعب
۹۳	مال دوستی و جهت گیری استثمار
۹۵	بی توجهی به حال و روز رعیت
۹۸	سعی در عدل و مهربانی
۹۹	شکمارگی

۱۰۱	 باددستی
۱۰۲	 خوش‌باشی و دم غنیمت شمردن
۱۰۴	 عدم ثبات شخصیت و برگشتن رأی
۱۰۶	 احترام به پدر
۱۱۱	 بخش سوم بوسهل زوزنی
۱۱۳	 زندگی‌نامه
۱۱۸	 مقدمه‌ای بر تیپ شخصیتی بوسهل زوزنی
۱۲۲	 موارد اخلاقی و رفتاری
۱۲۳	 کینه‌توزی
۱۲۶	 قلدری
۱۲۷	 عصبانیت و پرخاشگری
۱۲۹	 سوظن و بدگمانی
۱۳۱	 تضریب و نفاق‌افکنی
۱۳۳	 لاف‌زدن و بهانه‌آوردن
۱۳۵	 دروغ‌گویی
۱۳۶	 مهمان‌نوازی
۱۳۷	 بخش چهارم بونصر مشکان
۱۳۹	 زندگی‌نامه
۱۴۳	 مقدمه‌ای بر تیپ شخصیتی بونصر مشکان
۱۴۴	 موارد رفتاری و اخلاقی
۱۴۴	 ترس از بیان حقیقت
۱۴۶	 راز نگاه‌نداشتن
۱۴۷	 درشت‌سخنی و لجاجت
۱۴۸	 آینده‌نگری

۱۴۹	اعتماد به قضا و قدر
۱۵۰	مهربانی و دلسوزی
۱۵۰	مناعت طبع
۱۵۳	بخش پنجم حسنک وزیر
۱۵۵	زندگی نامه
۱۵۷	مقدمه‌ای بر نپ شخصی حسنک وزیر ^۱
۱۶۰	موارد رفتاری و اخلاقی
۱۶۰	شهادت
۱۶۲	بی‌پروایی
۱۶۳	خویش‌داری
۱۶۵	اعتراف به خطاهای گذشته
۱۶۷	کتاب نامه
۱۷۵	نمایه اشخاص، کتب و اصطلاحات

سخنی کوتاه با خواننده

کتاب تاریخ بیهقی، سال‌هاست که به عنوان متنی مهم در جامعه ادبی و دانشگاهی ایران مورد بررسی قرار می‌گیرد. این کتاب علاوه بر شمول موارد تاریخی دوره غزنویان، از جهات دیگر نیز حائز اهمیت است. در مقوله ادبیات نیز نکات فراوان ادبی در جای جای آن به چشم می‌خورد و سال‌هاست که به عنوان منبع درسی متون نثر فارسی در دانشکده‌های ادبیات، بدان پرداخته می‌شود، اما چیره‌دستی نگارنده در توصیف اتفاقات، جزئیات حوادث، آداب و رسوم، و حتی ریزه‌کاری‌های اخلاقی و رفتاری شخصیت‌های این کتاب تاریخی، به پژوهشگر این فرصت را می‌دهد که بیرون از تاریخ و ادبیات، مباحث دیگری را نیز در متن بیهقی واکاوی کند.

با اولین نگاه‌ها به صفحات تاریخ بیهقی، با توصیفات موبه‌موی نویسنده از اخلاق و رفتار شخصیت‌های کتاب روبه‌رو می‌شویم. این وصف‌های اخلاقی و رفتاری، به حدی خوب پرداخته شده‌اند که خواننده یقین می‌کند که شخص توصیف‌شده، دقیقاً دارای چنین رفتار و اخلاقی بوده است.

اگر شعرا را با شاه‌بیت‌هایشان بشناسند، بیهقی را با عباراتی می‌شناسند که دقیقاً همگی حاکی از وصف شخصیتی است:

- شرارت و زعارتی در طبع وی (بوسهل) مؤکد شده بود...

- بونصر مردی محتشم بود و حدود را نگاه داشتی...

- حسنگ پیدا آمد، بی‌بند، جبه‌ای داشت خبری رنگ با سیاه می‌زد، خلق‌گونه، دراعه و ردایی سخت پاکیزه و دستاری نشابوری مالیده و موزه میکاییلی نو در پای و موی سر مالیده...

وصف‌های دقیق بیهقی از اخلاق و رفتار شخصیت‌های کتابش، ما را بر آن داشت تا با استفاده از این توصیف‌های رفتاری و اخلاقی، به روانشناسی علمی آنان بپردازیم؛ و تیپ شخصیتی هر یک را با تلفیق داده‌های بیهقی و نظریات روانشناسان صاحب‌سبک مشخص کنیم.

چندوچون کار، روش تحقیق، سابقه تحقیقات اینجینی، شیوه بررسی صفات رفتاری و اخلاقی شخصیت‌های کتاب و ... همه در مقدمه کتاب به آن پرداخته شده است.

فکر اولیه این پژوهش میان‌رشته‌ای، و نگاه روانشناسانه به آثار ادبی، در دوران تلمذ در محضر استاد دکتر محمدحسین محمدی در دانشکده ادبیات دانشگاه تهران به ذهن نگارنده خطور کرد؛ سپس زیر سایه راهنمایی ایشان به بار نشست. در اینجا شایسته است از راهنمایی ایشان، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم. باید اضافه کرد که دست‌زدن به تحقیق روان‌شناسانه از طرف

دانش آموخته زبان و ادبیات، کاری سخت و چه بسا گزاف است! بی شک بدون نظارت استادی روانشناس، این پژوهش، اعتباری بیش از همین را نیز نداشت؛ لازم است از دکتر مسعود لواسانی _استاد گرانقدر دانشکده روانشناسی دانشگاه تهران_ که با مشاوره و معرفی کتاب های مفید و کاربردی روانشناسی، مرا در این پژوهش یاری کردند نیز بسیار سپاسگزار باشم.

سخن پایانی اینکه هیچ تحقیق و پژوهشی نیست که در زمینه خود حرف اول و آخر را زده باشد و از ایراد خالی باشد؛ این پژوهش نیز از این قاعده مستثنی نیست. مسلماً می توان پس از این درباره بسیاری از متون ادبیات پهناور فارسی دست به اینگونه تحقیقات زد و به نتایج سودمند و متفاوتی دست پیدا کرد.

علی حیات بخش

خرداد ۱۳۹۳